

De kinderboerderij

§

Tino van Grimhuijzen

© Tino van Grimhuijzen 2024

Titel: De kinderboerderij

Auteur: Tino van Grimhuijzen

Uitgeverij U2pi, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN 978 94 9336 464 6

NUR 300

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van de auteur.

Voor Pedro

*Met dank aan Jacques van der Borght en Pieter Kristensen
voor hun hulp, enthousiasme en deskundigheid.*

1

1.

Proloog

Cubareis, maart 1996.

Cuba. Eindelijk. Een droom die uitkomt. Het land is onlosmakelijk verbonden met mijn vervlogen jeugdijaren. Niet zozeer het land zelf als wel de naam. Voor ik wist waar ik het eiland moest zoeken op de wereldkaart, had ik me al verbonden gevoeld met de naam Cuba. Niet dat ik in die tijd nou zo politiek bewust was (ben ik dat nu, dertig jaar later, wel...?) maar de associatie die ik bij het land had, was er een van tegendraadsheid, verzet, moed en heldendom; Cuba als metafoor voor mijn eigen puberteitsworsteling. Aan de wand van mijn slaapkamer hing de poster van Ernesto 'Che' Guevara¹ met zijn zwarte baret met rode ster als begeleider van mijn hormonale driften. Waarschijnlijk hing hij er vooral om indruk te maken op de vriendinnetjes die ik hoopte te strikken voor een kopje koffie na een avondje doorzakken. Desalniettemin hing er geen poster van Bob Dylan of Leonard Cohen (hun elpees lagen wel onopvallend klaar bij de draaitafel) maar wel een van Che Guevara, toch een teken aan de wand. En van Casius Clay, mijn andere held uit die tijd. Politiek en sport, broederlijk verenigd op de slaapkamer van een zestienjarige puistenkop.

Later werd Cuba alsnog de echoput voor mijn linkse sympathieën; een communistisch Utopia op aarde ter vervanging van het hemels paradijs dat ik rond diezelfde tijd bij het oud vuil had gezet. Waar in vrijheid werd geleefd, iedereen gelijk was en broederschap en liefde de basis waren van het Grote Geluk. Ik vraag me af of deze reis een bedevaart zal worden naar een verloren verleden of een inspiratiebron zal blijken

¹ Ernesto 'Che' Guevara was een Argentijns marxistisch revolutionair en Cubaans guerrillaleider. Later werd hij Cubaans minister van Industrie. (Wikipedia)

te zijn naar een nieuwe toekomst.

Jaren daarvoor, tijdens de Cubaanse rakettencrisis in 1962, werden bij ons in de stad goudkleurige blikken met nooddrantsoenen uitgedeeld voor het geval de Derde Wereldoorlog uit zou breken. Deze blikken moesten ons daar dan doorheen slepen. Mijn sympathie voor Cuba en het communisme zou zijn wortels wel eens kunnen hebben in een blik waarvan ik de inhoud nooit heb ontdekt. Nog steeds vraag ik me af wat er in die verrassingspakketten zat. En of ik het wel zou lusten. Ik kan me niet herinneren dat mijn ouders ze ooit open hebben gemaakt of waar ze zijn gebleven. Mijn oudste zus heeft nog jaren na hun dood in dat huis gewoond waar ze ook was geboren. Bij het opruimen toen ze ging verhuizen, ben ik die blikken niet meer tegengekomen. Mijn zus kennende heeft ze die open gemaakt en leeggegeten. Ze heeft er met mij nooit over gesproken. En ik heb er nooit naar gevraagd.

Had ik ze nu maar bij me gehad, geheid dat ik dan minder moeite zou hebben gehad om een zwarte taxi te vinden op het vliegveld van Varadero. Vermoed van de lange vliegreis probeer ik in mijn beste Spaans een goedkope taxi te vinden die me naar het centrum van de stad wil brengen. Eén zo'n gouden blik zou vermoedelijk voldoende zijn om de meest gezagsgetrouwe taxichauffeur van heel Cuba van zijn geloof te laten vallen en me met zijn staatstaxi naar het centrum te brengen. Nu is het de bedoeling dat ik me met een officiële bus of taxi voor twintig dollar naar een hotel laat vervoeren. Ik heb daar weinig zin in.

Uiteindelijk lukt het me toch om een illegale taxi te vinden die me mee wil nemen naar het centrum als ik maar vijfhonderd meter verderop wil instappen en beloof te voet een brug over te steken die we onderweg tegengekomen. Op deze manier wil mijn compa­nero voorkomen dat zijn auto in beslag wordt genomen of dat hij een boete moet betalen aan een van de vele corrupte politieagenten die op de route van het vliegveld naar de stad proberen een paar dollar bij te verdienen. En zo ben ik dan toch nog in de Derde Wereldoorlog terechtgekomen. Een oorlog

van de gewone Cubaan die moet sappelen om zijn hoofd boven water te houden in een staat die dit onmogelijk probeert te maken. En waar sta ik? Nog geen twee uur in Cuba en ik voel de verwarring als een kwaadaardige tumor groeien dwars door mijn ideologische bevlogenheid heen.

Gelukkig is de taxichauffeur geen prater en rijdt hij me snel en probleemloos naar het centrum van de stad. Varaderos maakt weinig indruk. Dat ligt aan mij: honger, vermoeidheid en slaap vechten om voorrang in mijn lijf en mijn hoofd loopt nog over van de gedachten aan thuis. Maar ook de stad zelf speelt hierbij een rol. In alles lijkt hij op de badplaatsen die ik tijdens andere reizen ben tegengekomen. Bars, hotels, restaurants, souvenirwinkels. Veel bars, hotels, restaurants en souvenirwinkels. Maar ook, en dat is anders dan al die andere overgewaardeerde 'parels aan zee' waar ik ooit was, veel rondhangende vrouwen en meisjes die vriendelijk lachen en zwaaien als er een buitenlander in de buurt is. Prachtige lichtbruine vrouwen met borsten als pompoenen en heupen als slagschepen die ik vroeger maar al te graag mee had willen nemen naar mijn kamer met de poster van Che Guevara. Hier is dat nu een fluitje van een cent. Zij zijn vooral geïnteresseerd in de dollars die ik in mijn portemonnee heb en niet in een kopje koffie in een puberkamer met een afstandse poster. Maar ook daardoor worden ze niet minder mooi of verleidelijk. Armoede, seksueel misbruik, aids. Jawel, ik ken de oorzaken en gevaren. Maar zelfs daardoor worden ze niet minder mooi of verleidelijk. Gelukkig ben ik te moe, heb ik honger en slaap en bovenal niet het lef om na het eten mijn westerse moraal op de proef te stellen.

Op mijn kamer in het luxueuze Sun Beach hotel ontdek ik op een zwaar mahoniehouten bureau een zwarte bakelieten telefoon met draaischijf. Het herinnert me aan de afspraak met Olga om haar te bellen zodra ik in Cuba ben aangekomen. Als ik probeer te bellen, ontdek ik dat er

geen leven zit in het apparaat.

Het vertrek uit Tilburg was chaotisch verlopen. 's Avonds hadden we nog ruzie. Over seks natuurlijk. Ik wilde neuken, Olga vond dat een cliché en had geen zin. Neuken moet voor haar spontaan komen (zij heeft het trouwens liever over 'de liefde bedrijven'), geen verplicht nummertje voor een vakantie. Ik vind dat feministisch geklets. Neuken is neuken en lekker is lekker. Het resultaat van de ruzie was dat ik de laatste nacht in Tilburg op de logeerkamer heb geslapen. Bobby mocht weer bij zijn moeder in bed. Hij wel. 's Ochtends hebben we nog met z'n drieën ontbeten, dat dan weer wel. Dat was kennelijk geen cliché. Het was toch gezellig; Bobby gaf ons geen kans de ruzie van de vorige avond met een chagrijnig ontbijt te bekronen. Twee jaar oud en nu al vredesstichter tussen zijn vader en moeder. Je kunt zo'n kind een betere start.

Als ik de volgende dag aankom in Matanzas, de voormalige suiker- en slavenhoofdstad van Cuba, op zoek naar het echte Cuba, staan de taxi's schots en scheef door elkaar te wachten voor het busstation. Ik kies een oude Dodge uit het Batista-tijdperk. Het is bloedheet. De zon brandt me nu al de hersens uit de kop. Een hele overgang na de ijskoude winter in Nederland. De chauffeur slingert zijn wagen met achteloze trots langs kuilen en slapende honden.

Groepjes mensen staan voor okergeel geverfde huizen sigaretten te roken. De meeste huizen zijn ooit wit geweest of blauw maar zien er nu vermoeid en verwaarloosd uit. Bijna geen winkels. En de enkele die ik zie hebben slechts een of twee artikelen in hun etalage liggen. Hier en daar ontdek ik een pizzaverkoper en mensen die koffie of thee aan de man proberen te brengen. Geen toeristen.

De taxi zet me af op het Plaza de la Vigia, waar een authenticiteit hangt die nog niet is aangetast door het massatoerisme zoals in Varadero. Midden op het plein, dat bestaat uit majestueuze platanen, verschroeide grasvelden en hagelwitte bankjes, staat het standbeeld van

Marti², de vader aller Cubanen. Na een tijdje met de nodige koude pilzen ga ik op zoek naar een hotel. Er zijn er twee in Matanza, heb ik gelezen in mijn Lonely Planet. En gelukkig, er zijn ook een tiental jongeren dat zich als gids aan me wil verhuren. Maar eerst nog even eigenwijs doen, eerst de onafhankelijke wereldreiziger uithangen die zonder plaatselijke gids denkt een slaappleaats te kunnen vinden. Helaas, de hotels blijken vol. Ik weet niet of ze echt vol zijn (daar zagen ze niet naar uit) of dat ze geen buitenlanders mogen toelaten (zonder gids?), maar het resultaat is hetzelfde: op hangende pootjes en grapjes makend moet ik terug naar de vriendelijk lachende jongens die me al die tijd zijn blijven volgen als een troep trouwe honden die weet dat het baasje uiteindelijk toch wel een koekje zal geven. Gelukkig is mijn Spaans zo slecht dat ik de opmerkingen niet kan verstaan waarmee ik opnieuw word verwelkomd. 'Hotel particular', dat versta ik en daar brengen ze me naar toe. Het ligt aan het Parque de la Libertad. De kamer is niet echt ruim, niet echt smerig en ook niet echt oncomfortabel. Behalve een bed, dat er op het eerste gezicht niet slecht uitziet, ontdek ik een tafeltje en een houten stoel. De vloer bestaat uit authentieke planken met hier en daar nog een spoor groene verf. De muren zijn van hardboard en beplakt met foto's uit westerse reclameblaadjes. Christian Dior, Levi, Claudia Schiffer, antirimpelzalfjes, Rayban zonnebrillen. Alle westerse dromen verzameld op een hardbordmuur waarachter zich de keuken bevindt, te oordelen naar het gekletter van rammelende potten en pannen en vrolijk kwetterende vrouwenstemmen.

Joël, de jongen die uiteindelijk als overwinnaar uit de strijd om de toerist is gekomen, biedt aan om me naar een 'restorante particular' te brengen waar ik voor weinig dollars goed zou kunnen eten. Na de beschamende nederlaag die ik heb geleden bij het zoeken naar mijn hotel besluit ik zijn aanbod aan te nemen. Kip, rijst, bonen, salade, bier en cola. Omringd door een tiental Cubaanse jongeren die allemaal mijn

2 José Martí, José Julián Martí y Pérez was een van de leiders tijdens de Cubaanse Onafhankelijkheidsoorlog en tevens een gewaardeerd dichter en schrijver. (Wikipedia)

aandacht proberen te trekken om rum, hasj of vrouwen te verkopen, doe ik me te goed aan een maaltijd waar een Cubaan zijn hele maand-salaris voor op tafel moet leggen: 250 peso's.

Vannacht heb ik van Olga gedroomd. Ik fietste door Tilburg en plotseling zat ze op mijn bagagedrager. Volgens mij was het ergens in de avond. Gehuld in een oude okerkleurig Afghaanse jas en een paar afgetrapte bruine laarzen kronkelde ze zich tegen mijn rug aan. In haar mond een half opgerookte joint. En ik maar fietsen. Spoorlaan... Bre-dase weg... Schouwburgring... Paleisring... St. Jozefstraat... er kwam geen eind aan. Tenslotte belandden we op de Korte Heuvel. Ze had de hele tocht geen woord gesproken. Pal voor café Weemoed sprong ze plotseling van de fiets en stond ze voor me. Onverwacht schoot ze als een Spoetnik de lucht in. Daar ontplofte ze en veranderde in honderden sterren die zich verspreidden over de nachtelijke hemel. Het volgende ogenblik schalde er een stem door de lucht: "Flikker maar op naar je kut Cuba! Ik ga niet mee. Ik ga met Bobby naar Cadzand. De burgertrut uithangen op het strand. Zandkastelen bouwen. Haaien-tanden zoeken en zwemmen met dolfinen. Ga jij maar lekker ideologisch masturberen in dat paradijs van je, meneer de halfbakken leraar. Zorg maar dat je een vaste baan krijgt in plaats van die invalbaantjes zonder toekomst."

Joël heeft zichzelf nu benoemd tot mijn officiële gids annex loopjongen. Hij heeft de andere jongens weg gevloekt, die nog om me heen bleven cirkelen als bijen rond een pot honing. Ik laat het maar zo. Het is ook wel makkelijk en mijn Spaans is te slecht om me van dienst te zijn. Met Joël spreek ik Engels. Hij heeft die taal geleerd omdat ook hij een poging heeft gedaan om in Amerika te komen, het land van zijn dromen. Helaas was zijn vlot omgeslagen en moest hij terugzwemmen naar het land dat hij had proberen te ontvluchten.

Gistermiddag, nadat we 's ochtends de baai van Matanza hadden bezocht waar Piet Hein ooit de zilvervloot veroverde, kwamen we terecht in een café in het centrum van de stad. Na de nodige mojito's en glazen koud Cubaans bier, vertelde hij me iets meer over zijn beleving van het huidige Cuba. Hij wilde daarbij met zijn gezicht naar de deur zitten zodat hij in de gaten kon houden wie er binnenkwam. Op praten met toeristen staat hier officieel een boete.

Joël vertelde zich te schamen voor de armoede en ellende waarin zijn land zich nu bevindt. Fidel Castro kan daar niks aan doen. Volgens mijn jonge gids zijn het de slechte adviseurs die verantwoordelijk zijn voor de miserabele levensomstandigheden waaronder de bevolking gebukt gaat. Daarna vertelde hij over de sociale controle. Over de angst dat je nooit weet of je buurman je niet zal aangeven bij de politie als hij vermoedt dat je iets hebt gedaan of gezegd dat niet past binnen de ideologie van de staat. Toen ik het wilde hebben over het gratis onderwijs, de gratis gezondheidszorg en de gevolgen van de Amerikaanse boycot op het leven in Cuba, lachte hij schamper. Omdat hij in de gaten kreeg dat ik de neiging had om het ook over de positieve kanten van het communisme te hebben, veranderde hij snel van onderwerp. Rumba, hasj, vrouwen en Hemmingway waren waarschijnlijk minder gevaarlijke thema's om in het openbaar over te praten dan de politieke discussie die ik wilde beginnen. Waarom ook iemand zijn dromen afpakken, dacht ik later, terwijl dat waarschijnlijk het laatste is wat hij nog bezit? Ondertussen had Joël nog even snel een excursie geregeld naar de grotten van Bellamar. Daar zag ik veel feestende Colombianen waarvan er een sprekend op Pablo Escobar³ leek. Zou hij dan toch niet dood zijn?

De volgende dag ontmoet ik Felipe bij het treinmonument van Santa Clara. Gelukkig is het iets minder warm dan de eerste dagen. Hij vertelt over de strijd die zich hier heeft afgespeeld in 1959 tussen het leger van Che Guevara en Fidel tegen de troepen van president Batista.

³ Pablo Emilio Escobar Gaviria was een beruchte Colombiaanse drugsbaron. (Wikipedia)

Een strijd waaraan ook de kogelgaten in mijn hotel nog herinneren. Hier in Santa Clara behaalden de revolutionairen hun uiteindelijke overwinning waarna Batista het land ontvluchtte. Felipe is het oneens met deze wending van de geschiedenis. Hij vertelt over de welvaart en vrijheid die hij had ten tijde van het bewind van Batista en geeft af op het huidige bewind. Onder Batista was hij ambtenaar en kwamen hij en zijn gezin niets tekort. Nu lijdt hij regelmatig honger en leeft hij in armoede. Als ik voorzichtig wil beginnen over de corruptie, de vriendjespolitiek en de armoede onder de boeren tijdens de regering van Batista, doet hij alsof hij me niet begrijpt. Joël staat er een beetje schaaftig bij te lachen. Felipe nodigt ons daarna uit voor een kopje koffie bij hem thuis. Zijn huisje is klein, spaarzaam gemeubileerd met oude meubeltjes, maar netjes en schoon. De mierzoete koffie wordt geschonken in poppenhuiskopjes. Ondertussen laat hij mij zijn bonnenboekje zien dat nodig is om de allernoodzakelijkste levensmiddelen te kunnen kopen. Vier eieren per maand, vijf liter melk, een paar pond boter, suiker, kleding. Ook hij vertelt over de sociale controle die een normaal leven bijna onmogelijk maakt. Na de koffie vergezelt hij mij en Joël naar de paardentaxi die ons naar het museum en graf van Che Guevara zal brengen. Bij het afscheid weigert hij trots de vijf dollar die ik hem aanbied voor de koffie en zijn verhalen. Achter in de paardentaxi raak ik in de war. Heeft onze minister-president dan toch gelijk? Moet het socialisme worden afgezworen, moeten de ideologische veren worden uitgetrokken? Moeten we ons overgeven aan het neoliberalisme, de consumptiemaatschappij, de leegte? En ons dan maar troosten door te zwemmen met dolfijnen of te knuffelen met bomen. Ons laten verdoven door nog eens duizend afleveringen van Goede Tijden Slechte Tijden of door weer een wereldbeker voetbal voor Ajax? Nooit! De revolutie of de dood! Viva La Revolution!

Als ik uit het raam van mijn hotelkamer kijk zie ik Joël zitten op een bankje in het park. Hij leest een boek. Voor mij heeft hij deze kamer ge-

regeld; zelf slaapt hij bij vrienden. Ik heb nu officieel met hem afgesproken dat hij voor de komende twee weken mijn gids en regelaar is voor tien dollar per dag. Hij vroeg zeven en een halve dollar maar om mijn linkse geweten te sussen hebben we tien dollar afgesproken. Ik vind het gênant, een beetje rechts en gemakkelijk en merk dat het afgesproken bedrag mijn weerstand alleen maar doet toenemen. Maar hij is er heel blij mee en ik ben blij met hem. Moeilijk. Zoals ik wel meer zaken moeilijk vind nu ik een week op Cuba rondreis. De meeste mensen die ik ben tegengekomen, verzetten zich openlijk of heimelijk tegen het communistisch regime van Fidel Castro. Ik daarentegen probeer zoveel mogelijk de positieve kanten van zijn bewind te zien. Dat wordt me niet altijd in dank afgenomen. De mensen snappen me niet of willen me niet begrijpen. Soms begrijp ik het zelf ook niet. Om me heen zie ik vooral armoede. Alles is kapot, verroest of versleten. Huizen, wegen, fabrieken, auto's, machines. Men heeft geen geld voor onderhoud of herstel. Bulldozers, shovels, tractoren en auto's staan verlaten langs de kant van de weg of bij elkaar geveegd op een modderig fabrieksterrein te wachten op betere tijden. Is het de schuld van het regime of van de boycot door de Verenigde Staten en het ineensstorten van het Sovjetrijk? Ik hoop op de laatste twee.

In Santa Clara is het warm, zeker 30 graden. Op straat rijden veel fietsers op door China geschonken rijwielen. Hier wordt net zoveel gefietst als in Nederland, alleen niet omdat men ervoor kiest het milieu of de portemonnee te sparen, maar omdat je slechts twintig liter benzine per maand mag kopen, als je al in staat bent om een auto aan te schaffen. Veel auto's zijn er dan ook niet op straat, maar die er rijden, zijn ware museumstukken: Dodge 's, Chevrolets, Oldsmobiles. Geen van allen in originele staat maar wel romantisch mooi.

Terug in het hotel slaat de vermoeidheid toe. Eerst maar eens douchen. Helaas... geen water. Ook niet om het toilet door te spoelen. Hangen in de lounge. Het is er druk. Veel Zuid-Amerikanen, zo te horen. Cuba-

nen mogen hier niet logeren, alleen werken. Plotseling is er rumoer. Iedereen haast zich naar boven. Er is weer water!

De volgende dag vroeg opgestaan. Joël heeft een trein geregeld naar Trinidad. Als we op het station aankomen, te voet deze keer, blijkt de trein kapot. Oké, dan wachten we op de volgende. Maar dat heb ik verkeerd begrepen. De trein is KAPOT. En er is maar één trein. Dus als deze kapot is komt er geen volgende. Dan maar als een haas naar het busstation. Helaas, de bussen zijn vol. Ook die voor de volgende dag. En zo komen we dan toch weer automatisch uit bij de particuliere taxi. In Trinidad, de stad met de getraliede vensters, de oude koloniale huizen en zijn vele steile en smalle straatjes, ben ik drie dagen ziek. Saai. Ik probeer nog een keer om Olga te bellen maar ook hier lukt het niet. Ik schrijf haar en Bobby een ansichtkaart met de allerhartelijkste groeten uit het communistisch paradijs.

Na drie dagen kunnen we weer verder, richting Sancta Spiritus en Camagüey. Een tocht door de suikerrietplantages. De oogst is volop bezig. Hier en daar staan houten huisjes omringd door bananenpalmen, met schommelstoelen op de veranda's. Veel paardenkuddes langs de weg voortgedreven door Cubaanse cowboys. Magere boeren met gegroefde gezichten lopen achter hun ossen het land te ploegen. Het fotooestel doet zijn werk.

In Camagüey slapen we bij een illegale benzinehandelaar. De ruimte naast mijn logeerkamer is tot de nok toe gevuld met benzine en auto-onderdelen. 's Nachts wordt er stiekem getankt.

Op het erf scharrelen varkens, kippen en eenden. Handelaar Carlos heeft namelijk ook een zwart restaurant dat hij zelf van vlees probeert te voorzien. En zo worstelt Carlos Splinter zich door de Cubaanse winter en worstel ik mij richting Santiago de Cuba, de meest erotische stad van Cuba, lees ik in mijn reisgids.

En inderdaad, het stikt er van de jineteros. Mooie hoeren, lelijke hoeren, jonge hoeren, oude hoeren, hoeren met een woordenboek en hoeren zonder woordenboek. Het Parque Cespedes is een groot bordeel bevolkt door prostituees, charlatans en andere dollarjagers.

Het was een cadeau van Joël. Ik kon er geen weerstand aan bieden. Hij keek zo blij toen hij haar aan me voorstelde. Zijn nichtje, zei hij, een verjaardagscadeautje. In een vlaag van vertrouwelijkheid moet ik hem verteld hebben wanneer ik jarig ben, en dat had hij onthouden. En ze was mooi. Bloedmooi! Nadat Joël was vertrokken kleepte ze zich uit. Daarna kleepte ze mij uit en nam me mee naar de badkamer. En ik kon er geen weerstand aan bieden. Wilde er godverdomme geen weerstand aan bieden. We namen een bad en na het afdrogen masseerde ze me met olie die rook naar wilde rozen en bloeiende hyacinten. Mijn voeten wreef ze in met een soort tandpasta en na een half uur voelde ik me als een baby in de armen van zijn moeder. In bed ging ze op me zitten en stak mijn lul in haar geslacht. Ze bleef doodstil zitten. Alleen haar kut deed het werk. Met peristaltische bewegingen kneedde ze me naar een hoogtepunt. Binnen enkele minuten was het voorbij. En had ik spijt. Daarna moet ik in slaap gevallen zijn. Toen ik wakker werd, was er geen spoor meer van haar te bekennen. Alsof ze er niet geweest was. Ook Joël deed alsof hij van niets wist toen we elkaar vanmorgen weer in de ontbijtzaal ontmoetten.

Terug in Matanzas heb ik geluk. Ik was er de eerste keer namelijk mijn lakenzak vergeten in het hotel waar ik had geslapen. De lakenzak die Olga nog met zoveel zorg voor me had gemaakt. Bij binnenkomst in hetzelfde hotel komt de eigenaar met een trotse blik in zijn ogen op me af en in zijn handen heeft hij mijn gewassen en gestreken lakenzak. Geluk is met de ongelovigen.

's Avonds, als ik weer met Joël in het café op de hoek zit, zien we hoe twee hardrockers door de eigenaar worden geweigerd. Ze staan volgens

Joël bekend als openlijke tegenstanders van het regime en zelfs doet het verhaal de ronde dat ze zich expres hebben laten infecteren met het hiv-virus als antwoord op de officiële staatslogan ‘Socialismo o muerte’. Thuis had ik hier inderdaad een artikel over gelezen.

Joël vertelt ook over het vliegtuigincident dat zich enkele dagen geleden heeft afgespeeld op Cuba. Ik had er helemaal niets van gemerkt. De Cubaanse luchtmacht heeft twee vliegtuigjes uit de lucht geschoten van Cubaanse ballingen uit Amerika die hadden geprobeerd proviand en reddingsvesten te droppen voor Cubanen die probeerden te vluchten naar de Verenigde Staten. De VS hebben direct gereageerd met nog meer sancties en dreigen met nog meer maatregelen. Joël belooft me dat ik bij zijn ouders mag logeren als het tot een oorlog komt.

In Pinar del Rio ben ik Joël twee dagen kwijt. Het blijkt achteraf zijn geboorteplaats te zijn. Hij zegt het heel druk gehad te hebben met dingen regelen en ritselen, voor mij maar ook voor andere vrienden. Hij moest auto's lenen c.q. huren om toeristen rond te rijden, benzine bij elkaar sprokkelen, vissers zoeken die stiekem kreeft willen vangen, kamers vinden, passagiers zoeken voor ritjes heen en weer naar Havana, auto's repareren, geld wisselen, rum en sigaren verkopen. En vooral veel lachen, lachen om alles en niks. Ik heb gefietst in de omgeving. Tabaksvelden bezocht, drooghutten, een rumfabriekje, een eettentje en tenslotte belandde ik in een zwembad van een hotel waar ik het stof en de hitte van me heb afgespoeld.

Havana. Joël heeft me afgezet bij hotel Lido, in de buurt van het oude centrum. Hij waarschuwt me voorzichtig te zijn. Voor het eerst deze reis huur ik bij de receptie een kluisje om geld en belangrijke papieren in op te bergen. De laatste dagen heb ik erg uitgekeken naar dit Parijs van de Cariben. Ik begin te verlangen naar het einde van de reis. Naar Bobby en Olga. Daarbij komt dat mijn dollars langzaam maar zeker beginnen op te raken. Een gevolg van te weinig tijd en geduld en toch

zoveel mogelijk willen zien. Maar eerst nog Havana. Ik heb er zin in. De Malecón⁴, de cafés waar Hemmingway zijn dagen placht te slijten, de baret van Che Guevara en natuurlijk het nachtleven met als hoogtepunt het Cabaret Tropicana. Genoeg ingrediënten om de laatste dagen aangenaam door te komen.

Het eerste dat me opvalt is de ongelooflijke puinhoop. Alle huizen zijn kapot, puin van ingestorte gebouwen blokkeert de wegen, huisvuil ligt te rotten en te stinken op straat. Als er mensen in de buurt komen schieten de ratten schielijk weg. De beroemde boulevard van Havana, de Malécon, lijkt alleen vanuit de verte nog op wat het ooit geweest moet zijn: de beroemde parelende skyline van deze bruisende stad. Als ik over de boulevard wandel, op zoek naar een cadeau voor Bobby, zie ik wat ervan geworden is. Het is een aaneenschakeling van verveloze, op instorten staande gebouwen naast andere die al lang geleden de tand des tijds niet meer hebben weerstaan en zijn verworden tot ruïnes van de moderne tijd. Maar alle panden zijn nog bewoond. Wasrekjes vol kleren hangen uit de ramen, televisies schetteren. Hier en daar een pizzaverkoper. Soms ontdek ik nog een pastelkleurig pand dat vertelt hoe het er hier vroeger uit moet hebben gezien: statig en standvastig houdt het trots de herinnering aan betere tijden overeind.

Op provisorisch ingerichte sportveldjes spelen jongeren basketbal. Als ze mij ontdekken stopt het spel en proberen ze me hasj, rum, vrouwen of sigaren te verkopen.

Ondertussen slaan de golven van de oceaan over de betonnen zeezeering. Enkele tientallen meters uit de kust proberen vissers in oude autobanden hun schamele kostje van die dag bij elkaar te vangen.

's Middags dan eindelijk de bedevaart naar de herinnering uit mijn jeugd. Als we het Museum van de Revolutie weer verlaten kan ik het niet nalaten om opnieuw een poster van Che Guevara met baret te kopen. Voor Bobby maak ik mezelf wijs.

⁴ De Malecón is de beroemde, zeven kilometer lange boulevard langs de straat Florida in Havana. (Wikipedia)

De laatste dag staat in het teken van de verplichte bezienswaardigheden. Ik zwerf, zonder Joël, want die heb ik niet meer gezien sinds ik hem betaald heb voor zijn diensten, van kasteel naar kathedraal, van de sigarenfabriek naar het grootste kerkhof ter wereld. En van de Bodeguita naar El Floridita, de bars waar Hemmingway zijn daiquiri's en mojito's dronk. Nu worden ze er door toeristen gedronken die er graag zes dollars per stuk voor betalen. En zo helpt Hemmingway ook na zijn dood Cuba nog aan de nodige deviezen. Heeft zijn zelfmoord in 1961 toch zin gehad. Een andere bron van inkomsten voor de staat ontdek ik als ik 's avonds naar het Tropicana ga. Een wervelende show vol glitter en glamour, dansers en danseressen, muziek en acrobatiek, wat allemaal toch wel erg schrill afsteekt tegen de armoede en ellende die ik de afgelopen drie weken heb gezien.

In het vliegtuig terug naar huis vraag ik me af wat beter is: je aanpassen aan een systeem of vasthouden aan een droom of ideologie? Is het leven de moeite waard zonder dromen? En wat is het verschil tussen de droom over een beter leven van een Cubaan, verbeeld in een wand vol met foto's van Westerse hebbedingetjes, en mijn eigen droom over een betere maatschappij, ondersteund door een boekenkast vol met maatschappijkritische literatuur? Ik denk dat er één essentieel verschil is. In het geval van de Cubaanse droom wordt de mens gebruikt als middel om zoveel mogelijk troep en overbodige rotzooi te maken en te kopen ter meerdere eer en glorie van de kapitaalkrachtige elite. In mijn droom over een betere maatschappij staat de mens centraal. Namelijk het creëren van een maatschappij waarin iedereen het goed heeft zonder de ander daarvoor te misbruiken. Misschien dat hier en daar bij het realiseren van het doel nog een splinter zal ontstaan maar het uiteindelijke doel is een maatschappij waar iedereen gelijk is en het goed heeft. Los hiervan: ja, ik denk dat een leven met dromen beter is dan een leven zonder dromen. Een leven zonder dromen is leeg en inhoudsloos, het is als een fles zonder inhoud. Leef! Leef je dromen! Pas je niet aan!

Dromen of sterven! En godsdienst dan? Is dat geen droom en de moeite waard om in stand te houden? Nee, godsdienst is een nachtmerrie!

In september 1996 publiceert Jan, die ondertussen docent geschiedenis is geworden, een aangepaste versie van dit reisverslag in *De Schoolkrant* als illustratie bij zijn les over het communisme.